

DE NIEUWE TONEELBIBLIOTHEEK

Deze tekst is afkomstig van de online bibliotheek op www.denieuwetoneelbibliotheek.nl.

De rechten, inclusief en met name de rechten voor uitvoering, liggen voor alle teksten bij de auteur en het is dan ook verplicht om voor elke vorm van uitvoering toestemming bij de betreffende schrijver aan te vragen. Voor elke schrijver is het van groot belang om te weten of zijn teksten worden uitgevoerd, dus neem alstublieft bij elke lezing, encenering, bespreking in het onderwijs e.d. even contact op met de auteur! Het contact adres voor deze tekst is:

Schrijver	Rob de Graaf
Titel	De Spaanse Schans
Jaar	2005
Uitvoering	Muz Theater /

Copyright (C) 2005 by Rob de Graaf

De Spaanse schans

Rob de Graaf

geschreven in opdracht van MUZTHEATER

première 1 november 2005, Zaanse Museum/Zaanse Schans, Zaandam

(drie spelers: één vrouw en twee mannen)

Deel 1:

Op de boot / in het museum / op weg naar het huisje

Trijn

Als vrouw heb je niet te vragen
Dat is wat hij altijd zegt
Als vrouw heb je je plicht te doen
't Is werken zonder einde en 't is wachten op wat niet komt
Vroeger
Vroeger viel er nog wel wat te lachen, soms
Nam hij op zondagmiddag een kan bier mee en dan zaten we
samen op het veld, voor 't huis
Dan kon-ie zo zacht zijn als een jongen
Maar sinds die oorlog is gekomen valt het allemaal weg
Sst
Hoor je het?
Hoor je het en zie je het?
Geschreeuw en rook, daar in het westen
Ze komen hier naartoe, de Spanjaarden
En hij, Claes Cornelisz, hij moet zich er zonnodig mee bemoeien
Hij is mijn man, maar ik herken hem niet meer
Hij zit donker te monkelen met zijn vrienden - en als ik dan de
kamer binnen kom vallen ze allemaal stil
Ik mag het niet weten en toch weet ik het
Ik weet waarover ze zwijgen
Ze hebben het over de strijd
De geheime strijd
Over hoe Spanje nu ook onze Zaanstreek bedreigt
Hij - mijn man, mijn Claes, die vroeger altijd zo lekker sloom was -
hij is tegenwoordig een geheime strijder
Hij zit bij de Zaanse geuzen
De Vrijbuiters
Ze willen vechten voor Oranje
Als de Spanjaard zich hier waagt, zeggen ze, dan zal hij met zijn
bloed de Hollandse polder bemesten
Hm
Wat heb ik daaraan?
Ik sta hier, in mijn eentje, op een stille pinkstermaandag
't Is vijftienvierenzeventig en ze zeggen dat de nieuwe tijd begint
Maar ik - ik ben alleen maar moe
Oranje of Spanje - mijn leven zal er niet door veranderen

Hoef ik soms de was niet meer te doen als straks Oranje regeert?
Voel ik dan de pijn in mijn rug niet meer, zie ik niet meer de
schaduw van de armoede die me zomaar en onaangekondigd op de
rug kan springen?
Als de Spanjaard verjaagd is, hoef ik dan niet meer bang te zijn
voor de ouderdom die me straks lelijk zal maken?
Nee
Dat blijft allemaal hetzelfde
Voor mij maakt het niet uit wie er hier de baas is
De Zaan zal blijven stromen, de weilanden blijven groen - en mijn
leven zal grijs zijn en zonder beweging
Het leven van een vrouw die werkt en afwacht
De Spanjaarden? Ik haat ze niet, dat zeg ik je
Ze schijnen van 't verkeerde geloof te zijn, maar van dat zelfde
geloof waren onze ouders vroeger ook, dus zó verkeerd kan het
niet zijn
't Zijn woeste beesten, wordt er gezegd, die op handen en voeten
lopen - en met Pasen drinken ze mensenbloed
Maar ik kan daar niks over zeggen, want ik weet niet of het waar is
- ik heb er nog nooit eentje gezien

Claes Cornelisz

Een ideaal
Ik begrijp niet hoe ik ooit zonder heb gekund
Vroeger ging alles maar gewoon zoals het ging
Ik bakte brood omdat ik nu eenmaal bakker was en ik dacht dat de
wereld niet beter kon zijn dan zoals ik 'm kende
Maar toen zijn de Spanjaarden gekomen
En toen is Oranje gekomen
Toen hebben we een paar van die pastoors met zwarte jurk en al
in de Zaan gegooid en dat voelde goed
De opstand
Nu ben ik wakker en waakzaam
Follow the leader! heb ik tegen mezelf gezegd
Volg de Prins van Oranje en haat ze, die vreemdelingen
Lever strijd, maar doe het in 't geheim
Niemand hoeft te weten van wat voor geweld je droomt
En later, als je een held bent geworden, zullen ze zeggen: je kon
niets aan hem zien
Hij was een gewone jongen die niet opviel...
Spanjaarden
Ik heb er nog nooit eentje gezien maar ik weet hoe gemeen en hoe
lelijk ze zijn
De verkeerde god hebben ze

Vies zijn ze, als de poep van een zieke hond
Ze stinken naar geit en naar knoflook
Je schijnt ze ook niet te kunnen verstaan - ze spreken een of ander
primitief Pyrenneeëntaaltje
En als...- als je je weerzin weet te overwinnen, en je grijpt er
eentje bij zijn schouders en je schudt hem een beetje heen en
weer, dan komt er aan alle kanten geld uit
Geld dat ze van ons, de Hollanders, gestolen hebben - hoe precies,
dat weet ik niet, maar ik weet wel dat het zo is
Ze zitten al in Haarlem - en nu komen ze ook deze kant op
Ze willen heel Holland onder hun Roomse juk brengen -
We moeten ze tegenhouden
Aanvallen
Kapotmaken
Lekprikken met onze puntig geslepen boomstammetjes
De verrejagers - dat had die Alva daar in Madrid nooit kunnen
bedenken, hoe we ze daarmee precies tussen de ribben kunnen
stoten, recht in het hart
Deze pinksteren moet een bloedpinkster worden
We moeten ze openhalen van hun navel tot hun keel, 't liefst met
een niet al te scherp mes - zodat ze 't heel goed voelen
We moeten alles doen wat we lekker vinden en God staat achter
ons - dat horen we elke zondag in de preek
De God van Holland
De God van het grote gelijk

Luis

Oh, Dios...
¿Porqué Dios me ha tratado así?
¿Porqué Holanda?
¿Porqué este país húmedo y frío?
Agua, agua, no hay sole, no hay sangre, hay agua y nada más...
Het is niet goed
Ik moest naar Holland
Ik werd gestuurd
De soldaat doet wat hem gezegd wordt
De soldaat is een snipper papier in de wind
En de wind waait naar het noorden
Wat doen we hier?
We moeten ze afmaken, die boeren
Omdat het ketters zijn en dieven
Omdat ze de macht van onze koning, de grote Felipe, el Rey del
mundo, durven te betwisten

Dat begrijp ik allemaal wel - al kan het me persoonlijk weinig schelen - maar voor mij, voor zeg maar de mens Luis, is het niet goed om hier te zijn
Al dat water dat in je botten trekt
Al dat groen dat pijn doet aan je ogen
Al die mensen die lijken op hun koeien
Ik mis de harde, bruine grond van Asturië, geblakerd door de zon
Ik mis de droogte van de Spaanse zomer, de wijn die je 's avonds drinkt en die smaakt als het bloed van de aarde
Ik mis vandaag de stralende pinksterdag in het land waar ik thuis ben
Maar goed - laat ik me concentreren, want ik zit behoorlijk in de mierda
We moesten die rivier over zien te steken
De Zaan
Rivier? Wat zij een rivier noemen - voor mij is het niet meer dan een koude kreek
Maar mijn probleem is
Dat ik al mijn kameraden kwijt ben geraakt
Totaal verdwaald, ben ik
Er wordt gevochten, ik kan het schieten horen
Maar ik doe niet mee
Alleen zwerf ik hier door dat rottige riet
Overal schuilt gevaar
Elke kikker is mijn vijand
Wat gaan ze met me doen, die Hollanders met hun bleke reformatiekoppen, als ze me te pakken krijgen?
Ik heb gehoord dat ze soep koken van katholieken
Levend word je in het kokende water gegooid, alsof je een kreeft bent
Zo maken ze mensensoep, die ze dan slurpend naar binnen werken
Oh... madre de Dios...
Ik wil terug... terug naar Toledo...

Trijn

Gisteren was het weer zover
Ik sta de was te wringen op het bleekveld
Komt-ie opeens naar me toe en hij zegt
Ik moet gaan, Trijn
Ik ben on duty
We hebben bericht ontvangen
Er komt een actie
Ik kan niets zeggen verder
Maar dit moet je weten: vannacht ben ik weg

Alles voor het vaderland!
En daar sta ik dan, met mijn lakens
Alleen
Wat heb ik daar aan?
't Is een doodgoeie jongen, mijn Claes, en een beste bakker
En toen we pas getrouwd waren wist hij ook tussen de lakens nog
wel hoe hij het deeg kon laten rijzen
Maar sinds hij zich met politiek is gaan bezighouden is er geen lol
meer aan met die vent
't Hangt allemaal slap tussen de vingers
Wat Claes Cornelisz trouwens ook nog zei...
Hij zegt
Vrouw
Maak een plek op zolder vrij
Leg vast een paar oude dekens neer en zorg dat er een kan water
staat
Niets vragen verder, en het er met niemand over hebben
't Is alles voor Oranje!
Dus wat doe ik?
Ik maak die slaappleats klaar, ik zucht en ik werk
En ondertussen droom ik
Ik droom over de liefde die ik mis, over lippen die ik niet ken maar
die ik wel kan voelen - ik voel hoe ze me zacht kussen, op mijn
mond en... en overal... ook op plekken waar Claes Cornelisz al
zolang niet meer is geweest, en...-
Jezus, Luther en Calvijn
Wat zeg ik allemaal
Laat niemand het horen
't Is al erg genoeg dat God alles weet

Luis

Una Holandesa
Una bonita Holandesa
Una rubia en flor... een bloeiend blondje...
Zo'n lekker Hollands vrouwtje, ze is zo mals en springerig als de
kalfjes in dat weiland daar
Zacht vlees om in te bijten en om in te verdwijnen...
Melk en bloed en...
Maar nee
Daar zal het voorlopig niet van komen
Mijn lichaam schimmelt weg in dat ellendige uniform - ik stink als
een stier
¡Qué lío!

Wat een godverdomde ellende, om hier in mijn eentje door die
toeristentroep te sjokken
Die decoratief draaiende molens en die kleine knusse huisjes in dat
kruiperige groen
Veel te mooi allemaal - 't kan zó op de beschuitbus
Waar zijn mijn kameraden?
Waar vind ik wat te eten?
Hoe moet het nu met mij?

Claes Cornelisz

Het is nog nacht als ik op pad ga
Geslapen heb ik niet
Alleen maar een paar slokken kruidenbitter gedronken om wakker
te blijven
We hebben vernomen dat de Spaanse voorhoede op weg is
Van Castricum en Uitgeest komen ze, en ook uit de richting
Haarlem
De vissers op 't Alkmaarder Meer hebben ze langs zien trekken, een
paar honderd man te voet
En in Spaarndam is om twaalf uur 's nachts de klok dertien keer
geluid - dat is het afgesproken teken, nu weten wij dat ze komen
Ze moeten de Zaan over op weg naar Hoorn en Enkhuizen
Uit naam van God en de reformatie moeten wij ervoor zorgen dat
het ze niet lukt
Hoorn en Enkhuizen, de trots van Holland
De Zuiderzeevloot ligt daar aangemeerd, en de pakhuizen zijn er
volgeladen met Oostzeehout en Russische huiden
Dat bezit is heilig, dat moet voor Holland worden behouden
Als ik er eentje tegenkom, dan moet ik hem alles afpakken wat hij
bij zich heeft: zijn helm en zijn wapen en vooral zijn geld
Alleen zijn luizen mag hij houden
Zijn luizen en zijn geloof
Hier vaar ik, bijna geluidloos door de nacht
Goed uit je ogen kijken, Claes, zeg ik tegen mezelf
Weet dat jij het verschil kunt maken
Mijn voorhoofd gloeit van vaderlandse trots
In het grijze licht van de allervroegste ochtend hebben de dingen
nog geen kleur
Alsof het leven nog niet is begonnen
En ik denk opeens aan Trijn, die zo koel en onverschillig is, de
laatste tijd
Ze zal vast weer zin in me krijgen, als ze eenmaal weet dat ik een
held ben - als ik Holland behoed heb voor die Spaanse plaag
Ze zal...-

Trijn, hier ben ik.... Kijk...
Nee! Niet aan denken, nu
Blijf om je heen kijken, Claes
Liefdesgefantaseer, dat komt later wel, nu moet je die Spanjaard
zien te vinden
Ik kan met 'm doen wat ik wil
Gewoon - een beetje les geven in Hollandse gewoonten
Met een paar klappen en wat bottengekraak
Maar niet te erg - hij moet intact blijven
Want dan kan ik, nadat ik hem heb leeg geschud, een aardig
losprijsje voor 'm zien te krijgen
Dat is al vaker vertoond - het Spaanse goud dat rinkelend in
Hollandse zakken rolt
Ik verkoop 'm duur
Die Roomse kakbroeken hechten zoveel waarde aan het leven
En ze zijn zo bang om in onze klei te eindigen in plaats van in hun
eigen vieze rooie rotgrond...
Alles zullen ze doen om eentje die in Hollandse handen is weer
levend terug te krijgen
Soldaten zijn handel en handel is goed
Goed voor Oranje en goed voor Claes Cornelisz - de nationale
bakker...

Luis

Ik zwerf in het kille morgenlicht door zompig modderland
Op een ellendige nacht volgt een hopeloze ochtend
Stilte om me heen, en, ver weg, wat klaaglijk koeiengeloei
Ik voel hoe ik langzaam wegzink in dit moeras
Daar ga ik, eerloos en weerloos
Een bed van slappe veengrond zal de rustplaats voor mijn dood
gebeente zijn

Claes Cornelisz

Wat ben ik toch in een prima humeur
't Moet de frisse lucht zijn
En ook de zekerheid dat er hier ergens zo'n Spanjaard zit - en dat
die mij niet zal ontgaan

Luis

¿Porqué? ¿Porqué? ¿Dios porqué?
Maar God blijft stil - die hoort me niet eens - hij komt natuurlijk
nooit in deze streken

Claes Cornelisz

Ik ben een jager
Een polderjager, een mensenjager
Ik kan heel goed geen geluid maken
Ik zie scherp, tussen het riet
Ik hoor elke stap die in het weiland wordt gezet
Kijk
Luister
Volgens mij is mijn geluk nabij
Sst

Luis

Ik weet niet waar ik loop of waar ik heen zou moeten
En daarbij heb ik ook nog het alleronaangenaamste gevoel dat ik
word bespied
¡Chsss!
Is daar iemand?
¿Son mis compañeros, o...?
¡Oh, no!
¡Un Holandés!

Claes Cornelisz

Daar heb je hem, in zijn carnavalsuniform
De Spanjaard
Hond van Alva
Het liefst zou ik zijn hart uit zijn Roomse romp willen wippen
Maar nee
Ik moet niet met hem vechten
Ik moet hem vangen, alsof hij een vis is of een vogel
En ik moet hem verkopen, uit naam van mijn heiligste overtuiging

Trijn

Opeens wordt de hemel grijs
Opeens begint het hard te waaien en houden de spreeuwen op met
schreeuwen
Er hangt onheilspelling in de lucht
Een donker gevoel in mijn lichaam zegt me dat er iets gebeurt
Ergens
Niet ver hier vandaan
Zou het iets met Claes Cornelisz zijn? Moet ik me zorgen maken?
Nee
Niet alleen maar zorgen
Ik voel ook spanning
Verandering
Het heeft met mij te maken...-

Al zolang ben ik niet meer nieuwsgierig geweest, maar dat gevoel
komt langzaam, heel langzaam terug
Ik ga kijken
Ik loop naar het water
Wachten op Claes
Claes komt
En wie weet wat hij meeneemt

Luis

Alsof de duivel zijn vochtige klauw naar je uitsteekt en je aanraakt
met de kille waarheid van de dood
Zo voel ik plotseling - en toch niet onverwacht - een metalen haak,
die van ergens achter me vandaan komt en die me om mijn keel
slaat
Ik word omver getrokken en nog voor ik iets doen kan val ik
ruggelings in de stinkende klei
¡Jesús María!
Dit is het einde

Claes Cornelisz

Ik heb hem! Met mijn kromgebogen vishaak heb ik hem te pakken
bij zijn roofvogelhals en daar gaat hij, achteruit en hup, met de
kont op de aarde
Zo is weer eens bewezen wie het ware geloof heeft
Want de Here zal toch wel weten aan wie hij kracht geeft en wie hij
laat vallen
Daar ligt hij, dat vieze dier
Ik zou hem met mijn giervork door zijn Iberische buik kunnen
steken, dat zou volkomen legitiem zijn
Maar nee - nee
Ik zeg alleen maar tegen hem: hallo, Spaans haantje
Jou ga ik vetmesten
En dan breng ik je naar de markt

Luis

Ik wist dat ze lelijk waren, die Hollanders
Bleek als maden, kwabbig en reusachtig als uitgestorven
moerasdieren
Maar toch schrik ik als ik hem van dichtbij zie
Eén ding weet ik zeker: jij moet mijn vijand zijn - je afzichtelijkheid
bewijst het
Als jij een vrouw hebt dan heb ik medelijden met haar
Dat is ongeveer het laatste wat ik denk
Want terwijl ik weerloos op mijn rug lig

Mept hij met een of ander stuk hout in mijn maag
En weg ben ik
'Dood' is het laatste woord dat zich op mijn lippen vormt
'Ik ben dood'
Maar dat blijkt later nog mee te vallen

Trijn

Zou Claes Cornelisz
Zou hij..?
Ik weet het niet
Ik wacht af
En ik voel, als ik heel goed oplet
Dat er ergens, ver weg, in de voorjaarslucht iets trilt

Claes Cornelisz

Zo
Die klap is raak
Zo zal hij het in dat frivole castagnettenlandje van 'm niet gewend
zijn
Nu moet ik snel handelen
Ik sla dit zeildoek om hem heen - zoals je een schol in een oude
krant verpakt
Ik neem hem op mijn rug, die viezerik
Hij mag me wel dankbaar zijn dat hij niet hoeft te lopen
Roeien, Claesz
Ik moet snel naar huis
Naar Trijn

Luis

In het zwart van mijn bewusteloosheid hoor ik een allerzwakste
stem die me vertelt
Dat ik nu mijn noodlot tegemoet ga
De ontluistering in het Jisperhuisje

Deel 2:
In het huis

Claes Cornelisz

Trijn!

Waar ben je? Niet kijken, niet vragen - alleen maar luisteren
Heb je gedaan wat ik je had opgedragen?

Trijn

Ik ben hier, Claes
En heb ik ooit iets anders gedaan dan zuchtend gehoorzamen?
Mijn man zegt het, dus...-

Claes Cornelisz

Nu even geen emancipatiegezeur, alsjeblieft
Hoe het met jou moet, en met je zelfstandigheid als vrouw, dat
komt later nog wel eens, daar is het nu de eeuw niet voor
Nu ben ik bezig het land te redden

Trijn

Wordt er hard gevochten, daar bij de Zaanse Schans?

Claes Cornelisz

Van het grote gevecht heb ik me afzijdig gehouden, vrouw, dat
leek me wel zo verstandig
Ik houd niet van gevaar en van groots opgezet geweld
Ik ben meer van de subtiele trucjes
Ik heb....- Nee, ik zeg niets

Trijn

Wat zit er in dat pak?

Claes Cornelisz

Wat zeg ik je nou?
Niet kijken, niets zien en niets vragen, moet je
Een goede vrouw is zo stil als een vis, zo gehoorzaam als een hond
en zo geduldig als de deurmat

Trijn

Het beweegt

Claes Cornelisz

Allicht beweegt hij

Hij mag niet dood zijn, dat Roomse beest

Trijn

Wat voor beest?

Claes Cornelisz

Jezus!

O. God, wat zeg ik nou?

Je brengt me van slag, vrouw, met je gevraag

Dit moet jij niet weten

Dit moet je niet eens willen weten

Trijn

Je ziet er goed uit, Claes

Alsof je heel wat hebt meegemaakt

Gaan we een keer lekker vroeg naar bed vanavond?

Claes Cornelisz

Hm

Ik wil wel, als je dat bedoelt

Als we er maar niet teveel van genieten, want je weet dat de Heer
het zo niet heeft bedoeld

Trijn

Als de Heer nu eens een andere kant op keek

Dan kunnen wij doen waar we zin in hebben

Claes Cornelisz

Back to business

Heb je...-

Trijn

Ja, Claes

Ik heb lakens neergelegd en een kan water klaargezet

Allemaal voor dat...- ding, neem ik aan

Claes Cornelisz

Dit ding, dat is een investering

Ik kan je dat nu niet allemaal uitleggen, maar echt: wij gaan hier
beter van worden

Politiek correct zijn en tegelijk lekker verdienen

Daar kan ik als Hollander lol aan beleven

Houd nu je mond en ga koffie malen, want ik moet een mooi
afpersersbriefje gaan schrijven

O, nee - ik zeg niet wat ik doe
Hebben we hier zoiets als inkt in huis, of een potlood?
[Claes Cornelisz af, met Luis op zijn rug]

Trijn

Ik moet wel weten wat er in dat pak zit
Het rook naar mens, op de een of andere manier
Ik weet wel: wat Claes doet is goed en ik mag geen vragen stellen
Maar - gewoon - informatie verzamelen
Dat kan niet verkeerd zijn
Ik hoor de deur... Claes is weg
Kom op, Trijn, wat zit je hier nog te suffen

[Gaat naar de zolder waar Luis ligt]

Vreemdeling!

Ik weet niet waarom je hier bent
Maar - dit is ook mijn huis
Wees welkom en vergeef me de armoede van het bed waar je op
ligt
Wij, Claes en ik, we slapen zelf niet veel beter, eerlijk waar
't Zijn zware tijden, dat komt door de oorlog
Waarom zijn je handen gebonden?
En waarom zit er een doek in je mond?
Is dat het werk van Claes?
Wacht - ik maak je lippen vrij, dan kun je praten

Luis

Gracias
Ik weet niet of u mij verstaat, señora
Mijn tong kan aan uw taal net zo moeilijk wennen als aan uw kleffe
voedsel

Trijn

Ik versta alles
Niet dat ik op school geweest ben, maar dat zit in me
Als een man iets zegt, dan begrijp ik meestal wat hij wil

Luis

Kunt u mijn touwen nog iets lossen maken
Helemaal los, bedoel ik
Mis miembros delicados duelen...
¿Por favor?

Trijn

Losmaken?

Nee - dat kan ik niet doen

Claes Cornelisz zou woedend zijn als hij merkte dat ik ergens aan gezeten had

Hij is bakker, ziet u

Maar hij kan toch heel emotioneel zijn

En hij heeft zeker zo zijn reden om u... om je...-

*- Wat een ogen heeft-ie... ik moet er niet te lang in kijken want dan doe ik alles wat hij van me vraagt - kijk uit waar je mee bezig bent, Trijn, en vergeet niet dat je een Zaankantse bent**

Nee!

Hou verder je mond en we hebben het er niet meer over

Hoe zei je dat je heette?

Luis

Luis

Luis el Granadino

Ik moet zien dat ik haar...- via de vrouw naar de vrijheid...- dat zal mijn strategie zijn...

Kent u Granada?

Trijn

Ik ben wel eens in Haarlem geweest en één keer in Hoorn

Luis

En - nu u mij het genoeg doet om even met mij te praten - ga toch zitten, señora... dat vind uw man vast wel goed... Hij is toch uw man, die paddestoelachtige, neem ik aan

Maar wat ik vragen wil: wat vindt u van de opstand?

Is Felipe nog uw koning?

Trijn

Wat vind ik waarvan?

En wie is, dat Flipe?

Hier in Jisp is alles rustig en verder weet ik nergens wat van, dat is zo geregeld omdat ik een getrouwde vrouw ben - hier in huis is het mijn man die de meningen heeft

Luis

Praat me niet over die bleke bruit

* Tekst die cursief staat is bedoeld als wat de personages tegen zichzelf zeggen, alsof ze hardop denken

Trijn

Hij werkt voor mij en ik zorg voor hem
En zeg niet dat dat niet goed is

Luis

¡Qué graciosa!
Met u kan ik praten, señora...- eh...

Trijn

Trijn, zo heet ik
Maar dat zou ik helemaal niet hoeven te zeggen

Luis

¡Catarina!
Uw lippen zijn rood en uw gelijk is groot
Inderdaad: we moeten niet over problemen praten
We moeten niet alles willen weten
De opstand, de oorlog de koning - wie zijn wij om er iets van te
willen begrijpen
U en ik, lieve mevrouw, wij zijn allebei slachtoffers
Maar ik ben een gelukkig slachtoffer
Want nog maar een uur geleden dacht ik dat ik dood ging
En nu ben ik wakker - ik leef en ik lig in uw bed

Trijn

Ik wil dat allemaal niet begrijpen, dat lijkt me het beste
Maar je bent dus een Spanjaard, zoveel is zeker en meer hoef ik
eigenlijk niet te weten
Ik moet jou haten - dat heb ik honderd keer van Claes Cornelisz
gehoord
Spaanse ratten knagen aan de dijk van ons vaderland, zo zegt hij
dat
Haten en verafschuwen - maar ik weet niet of dat lukt
Claes Cornelisz, waar zit je nou?
Waarom laat je me hier alleen met zo'n donkere, sterke,
verschrikkelijk verraderlijke en volkomen verleidelijke Spanjaard?

Luis

Ik zal je zeggen wat je doen moet, Catarina
Jij moet nu dit touw losknopen, helemaal
En dan moet jij die deur open doen
En je moet me zeggen waar we zijn en hoe ik zo snel mogelijk
terug kom in de richting Haarlem

Laat me vrij, Catarina, uit solidariteit met de zwakken - daar zijn
jullie hier in Holland toch altijd mee bezig?
Laat me vrij en weet dat je iets goeds doet

Trijn

Nee, Luis
Luis...
Nee
Claes Cornelisz zou me de benen breken als ik zoiets deed
Maar...- Stel dat...-
Stel dat ik zo dom zou zijn om naar jou te luisteren en stel dat ik
die armen en die benen van je zou bevrijden
Stel dat ik ervoor zorgde dat je je weer kunt bewegen
Zou ik daar dan ook iets voor terug krijgen?

Luis

¡Chsss!
Ik begrijp je en ik kan je geven wat je wilt
Wat je nodig hebt
¡Catarina!
Honing op je vlindertong, dat kan ik zijn
Milde regen die de dorre plant tot leven wekt
Vuur dat een verkilde buik verwarmt

Trijn

Sst!
Ik wil dit niet begrijpen
Ik wist niet dat dit bestond
En toch...- toch, ergens...- toch heb ik het altijd al geweten
Ik heb er op gewacht

Luis

¡Chsss!
Ik hoor iets
¡Prudente! El esposo...

[Claes Cornelisz op; Trijn weg bij Luis]

Claes Cornelisz

Wat is er, vrouw?
Heb je last van opwinding, of wat?
Er gloeit iets in je ogen en je wangen zijn rood
Er is toch niets gebeurd?

Trijn

Nee
Geen enkel geluid is er van boven gekomen
Ik heb nog steeds geen idee

Claes Cornelisz

Wees blij dat je dat je niets weet
Kennis maakt zwaar
Van een beetje domheid kan een vrouw alleen maar mooier
worden

Trijn

Maar je kunt me toch wel iets vertellen?
Ik wil ook wel eens mee kunnen praten als iemand me iets vraagt

Claes Cornelisz

Er is hier niemand die jou iets vraagt
Maar - ik kan je wel zeggen dat het goed gaat
Ze zijn uit het westen gekomen
Haarlem hebben ze nog steeds in handen, maar Alkmaar, dat is ze
niet gelukt
Ze komen, vervuld van Spaanse overmoed
Maar hier in het Zaanse lopen ze vast
Het pinksterdebacle!
De een na de ander wordt afgemaakt - gekliefd, die harde koppen,
zodat ze niets meer terug hoeven te zeggen
En wie niet door ons getroffen wordt die loopt wel bij donker het
brakke water in, om nooit meer boven te komen
Wij gaan overwinnen, Trijn
Je weet het nog niet en je hoeft het ook niet te weten, maar ik zeg
je dit: jouw man is een held
Je man, dat ben ik dus, ja?
Ik ben de bakker die van bloed houdt
Spaans bloed
Maar meer nog van Spaans geld
Wees trots op me, Trijn
Ik doe het allemaal voor jou - en voor Oranje, natuurlijk
Ik beloof je: als ik hier genoeg aan overhoud, dan doe ik iets, iets
bijzonders, iets waarvan jij misschien niet eens hebt durven
dromen
Dan... je gelooft het niet, Trijn - ik doe het voor ons samen...- dan
open ik een tweede bakkerij

Trijn

Ik...-
Ik zou...-
Ik wil...-
Nee, laat maar, Claes
Ik weet dat ik jou dit niet uit kan leggen
Ik...- ik laat je met rust

Claes Cornelisz

Rust
Jij begrijpt wat een man nodig heeft, Trijn
Even naar bed, om bij te komen van mijn politieke werk
Goed doen maakt moe

[Trijn weer bij Luis]

Trijn

Hij slaapt, Luis
Ik heb nog koffie die ik op kan warmen
Een een stuk grijs brood met reuzel
Is dat wat, voor jou, misschien?

Luis

¡Qué dolor!
Catarina, cruela...
Hoe kun je zo praten
Zo koel en op een afstand
Ik wil geen eten nee
Ik wil dat je me los maakt
Help me, Catarina
Ik ben een mens
¡Soy hombre!

Trijn

Dat je een man bent had ik ook al gezien
Breng me niet op nog meer ideeën, alsjeblieft
Ik moet hier weg
Straks wordt Claes Cornelisz wakker en die wil mij hier niet zien
Ik kan je niet bevrijden, dat moet je begrijpen
- Maar ik kan, als je wilt...-
Nee!
Dat heb ik niet gezegd
Wend je ogen af, alsjeblieft
Zwart zijn ze, als twee maanbeschenen stenen in de zomernacht

- *Hoe kom ik daar nou bij? Dat komt allemaal door hem...* -
Geen koffie, dus?

Luis

Doña Catarina
Blijf nog even
Weet je wat die man van jou met mij van plan is?

Trijn

Ja
Nee
Wat mijn man doet is goed, zo zijn wij getrouwd

Luis

Jouw lichaam is een tent, Catarina
Een koele, ruime tent van wit linnen
Waarin ik als man wil kamperen

Trijn

Wát ben ik?
Ik heb het idee dat het beslist aanstoot geeft, wat je zegt
Maar ergens voelt het heel lekker
Let nou op, Trijn, blijf uit handen van die loverboy
Voel dat de trouwring stevig om je vinger zit en blijf waakzaam

Luis

Ik zal je een verhaal vertellen
In een land dat jij niet kent
Het harde, zonverbrande Spanje
Leefde eens een jongen, de zoon van een boer
't Was in het Castiliaanse heuvelland
Arm was zijn vader, een boer zonder land
Arm zou ook de jongen altijd blijven
Omdat het nooit anders was geweest
Een leven van werken, tussen de ezels en de olijfbomen
En aanvaarden dat het schrale land nooit meer geeft dan een
magere beloning
Zo zou het gaan
Tenzij...-
Hij was nu nog jong en hij was sterk
Hij had verlangens en gedachten
Hij wilde weg uit deze streek, hij wilde geloven dat de wereld op
hem wachtte
Naar Madrid zou hij gaan

Naar Santiago, La Coruña en nog verder
In het dorp schudden de oude mannen hun hoofd en ze spuugden
op de grond
Weggaan, zeiden zij, dat heeft nog nooit tot iets goeds geleid
Deze bruine aarde heeft ons het leven gegeven en ze verwacht van
ons dat wij voor haar zorgen, met alle kracht die onze povere
lichamen op kunnen brengen
Waarom wil jij weg? Waar moet jij zo nodig heen?
Laat aan andere volken hun eigen land en hun eigen ongeluk
Zoek niets en bemoei je nergens mee - dan zul je in armoede leven
maar in vrede sterven
Dat was allemaal waar, maar in de jonge boerenzoon - zijn naam
zal ik niet noemen - gloeide en broeide het verlangen - en het liet
zich niet meer bedwingen
En zo kon het gebeuren dat de jongen, toen hij hoorde dat de
opzichter van de cavalerie in de naburige grote stad was, naar die
stad trok, schoongewassen en met zijn beste kleren aan, om zich
te melden voor het koninklijke leger
En ze namen hem aan, als gewoon soldaat
Hij kreeg een helm en een wapen
En orders die hij zonder morren op moest volgen
Naar zijn dorp keerde hij niet terug
Het dorp waar de oude mannen hem gewaarschuwd hadden
Hij trok met het leger door Europa en maakte de verschrikkelijkste
dingen mee
Oorlog, Catarina, is het feest van de onrechtvaardigheid
Een feest dat nooit ophoudt, een bloedrode kermis die van stad
naar dorp trekt en van kust naar gebergte
Hij maakte dat allemaal mee en toch...-
Toch was hij blij dat hij op weg gegaan was
Want 's nachts in zijn droom was er steeds weer een beeld
Het beeld van een parel, zacht en glanzend
Een parel die ergens in een poel van groen, stinkend water
verborgen lag
De parel van het noorden, sluimerend, stil wachtend op het
moment waarop hij zou komen om haar op te duiken
Hij en niemand anders
En als hij haar gevonden had zou hij haar voorzichtig bewaren, in
de palm van zijn hand
En hij zou haar meenemen naar zijn dorp in het zuiden
En hij zou alle oude mannen daar laten zien dat van weggaan wél
iets goeds kan komen...
Begrijp je, Catarina
Ik wist het, ik heb altijd geweten dat ik jou zou ontmoeten

En ik wil het
En jij wil het ook
Toe
Maak me los...-

Trijn

O Luis
Heb je echt... van mij...
Dat je zo kunt praten, Luis
Mij hebben ze altijd verteld dat jullie Spanjaarden zo achterlijk zijn
als de staart van een varken

Luis

En mij is verteld dat de Hollandse vrouwen lijken op zware en
harige koeien
Wat ze zeggen is niet altijd waar, dat weten we nu
Jij bent een sieraad van porselein, Catarina, een beeld van Perzisch
marmer, een hinde, een vlinder, de stok van een blinde...
Veel meer kan ik toch niet verzinnen
Nu moet het er een keer van komen
Kom op, kippetje, happen
Ik heb niet eeuwig de tijd

Trijn

Niet doorgaan, Luis
Als je zo gebeeldhouwd praat, daar kan alleen maar gekkigheid van
komen
En je moet niet denken dat ik een doetje ben, alleen maar omdat
ik, als vrouw...-
Wat zei je nu precies?

Luis

Ontknoop me, Catarina
Doe het voordat hij
Catarina
Yo y tu...
Ik weet het...
Jij bent een sterke vrouw, sterk als de wilgen die ik hier langs de
poldervaart heb zien staan
Jij bent een monument van Hollandse standvastigheid en je moet
mij haten omdat ik uit Spanje kom
Maar jij bent het op wie ik gewacht heb
Ik ben de vraag en jij bent mijn antwoord...
Een paar knopen nog, Catarina

Een paar knopen in het touw die jij met je lenige vingers los moet halen
En dan ben ik vrij
En dan ben jij ook vrij, om met mij...-
Doe het, toe nou
Je zult er geen spijt van hebben

[Trijn worstelt met haar gevoelens. Tijdens de nu volgende teksten maakt ze 'ondanks zichzelf' de touwen steeds een beetje verder los]

Trijn

Nee - ik doe het niet
Ik zou wel willen, maar...-
Nee

Luis

Wil je dat ik nog meer pijn lijd?
Kijk: totale ontvelling

Trijn

Nee, dat wil ik niet zien
Ik wil niet dat je...-
Maar ik moet mijn eer en de Zaanse vrijheid beschermen

Luis

Eer is zo iets zwaars, Catarina
En liefde is licht
Luz y libertad
Waarvoor kies je?

Trijn

Maar wat wil je nou?
Ik kan Claes toch niet verraden?
We houden van elkaar, echt waar
Op onze manier

Luis

Ben ik daarvoor soldaat geworden?
Heb ik daarvoor het hardste leven gekozen?
Ben ik half Europa doorgetrokken om niet beloond te worden met
jouw Zaanse zachtheid?
't Is pinksteren, Catarina
Bij ons in Spanje is dat een feest van goede daden

Maar jij...-
Una mujer sin compasión
Que Dios me ayude

Trijn

Hou op met dat Spaanse gelispel
Dat maakt me week

Luis

Doe het dan
Doe het
Maak me los
Nog lossen
Toe
Ja
Ja
Bijna...-

Trijn

Zo
Ho!
Verder ga ik niet, vandaag
Je kunt je bewegen
Genoeg om...-
Ik leg het touw straks wel weer zo neer dat Claes Cornelisz niet ziet
dat ik eraan gezeten heb
En nu...-

Luis

¡Chsss!
Zeg maar niets
Princesa de la polder

Trijn

En gaan we nu niet...-
Raak je me niet aan, of wat?

Luis

Ik weet wat je bedoelt
Maar we moeten voorzichtig zijn
Denk aan je man

Trijn

Ik had nu juist bedacht dat ik voor één keer niet aan hem wil denken

Luis

Volgens mij komt hij eraan

[Trijn af. Luis alleen]

Luis

¡Qué burra!

Denkt ze nu echt dat ik voor haar val?

Mooi is ze wel maar ze is zo...- zo Hollands - dat zie je, dat ruik je

Meer vee dan vrouw

Ze begrijpt niet dat ik haar alleen maar nodig heb

Als ik haar morgen niet meer zie

Ben ik haar overmorgen vergeten

Nog even doorzetten, Luis

Nog even toneelspelen, totdat je weg bent uit dit koekhuisje

[Elders in het huis: Trijn en Claes Cornelisz]

Claes Cornelisz

Ik zie dat het beter gaat, Trijn

Ik zie dat je weer lacht

Je straalt haast - dat komt natuurlijk door wat ik je vertelde over de tweede bakkerij

Aan zoiets moois had je nog nooit gedacht

Je houdt van me, ik weet het

Trijn

Wat ben je aan het doen?

Claes Cornelisz

Ik moet daar eigenlijk niet over praten

Maar goed - ik wil je wel iets vertellen

Zodat je wat meer van me begrijpt

Zodat je weet wat voor strijdbare bakker ik ben

Trijn

Je gaat hem toch niet iets aandoen?

Claes Cornelisz

Hem?

Welke hem?

Jij hebt toch geen hem gezien?
En hoezo 'niets aandoen'?
Je zou trots op me zijn, toch?
Luister
Luister en bewonder
Ik heb zijn Spaanse commandant, die ergens in Haarlem zit, een
heel helder briefje geschreven waarin ik hem vertel dat ik geld
moet zien
Als ze niet betalen, dan krijgen ze hem terug - koud, en met een
broodzaag in zijn ribbenkast

Trijn

Nee...-
Dat doe je niet

Claes Cornelisz

Ja...-
Dat doe ik wel, Trijn, mij kun je geloven - ik heb er zin an
Ik heb ze de plaats aangegeven waar ze het geld moeten
achterlaten - niet ver hiervandaan, bij de tweede molen
vierenzestig zilveren guldens in een linnen zak
Vannacht om twaalf uur moet het er liggen - en zo niet... Prik, doet
het mes, en weer een Roomse zondaar minder
Wat zie je nu bleek?
Ik wist het wel: het is verkeerd om jou iets te vertellen - je bent te
gevoelig

Trijn

En...- En als ze wel betalen?
Dan laat je hem dus gaan?

Claes Cornelisz

Dat is het mooie
Dat is de echte verrassing, de Pinkstergrap
Dat is mijn goede en puur Hollandse idee
Ook als ik straks dat geld wél vind komt hij niet terug bij zijn
regiment

Trijn

Hoezo niet?
Houden we hem dan hier?

Claes Cornelisz

Nee, Trijntje, wees maar niet bang, ik weet hoe erg je zoiets zou vinden
Wat zouden we met hem moeten?
Alleen maar een extra eter aan tafel
Nee
Als ik dat geld eenmaal heb
Dan bind ik alsnog een paar straatklinkers aan zijn voeten
Ik sla hem een keer met de schop in zijn nek
En ik laat hem stilletjes de Zaan in glijden
Alles voor de Hollandse zaak
Wat is er? Waar ga je nou heen?

[Trijn bij Luis]

Luis
Luis, luister naar me

Trijn

Wat is er?
Wat is hij van plan?

Luis

Ik moet je iets zeggen, Luis
Ik wil niet dat je me aankijkt, want ik schaam me en ik ben niet gewend om zo te praten
Ik houd van je, Luis
God weet dat het een zonde is en ik weet niet waaraan Claes Cornelisz zo'n vrouw als ik verdiend heeft
Ik hou van je en ik wil dat je leeft
Ik maak je los

Trijn

Ik vraag je: wat is hij van plan?

Luis

Als je nu niet weg gaat ben je morgen dood

Trijn

Snel
Kan ik weg via dat raam
Wat sta je daar nu te kijken, Catarina?
Je moet me helpen

Luis

Trijn

Ja, maar... Snap je dan niet waar ik mee zit...
Als je weg bent dan... Jezus, hoe zeg ik dat nou
We hadden het toch over...
Je hebt me gevraagd... beloofd... gesuggereerd...-
Ik, en jij...-
Wat zei je allemaal over parels en vlinders en weet ik wat nog meer
allemaal
Zou ik niet...-
Met jou mee...-
Gaan - O, Heer, wat zeg ik

Luis

¿Qué dices, mujer?
Wat sta je te treuzelen?
ik heb je nooit iets beloofd
Laat me los en de rest, daar hebben we het nog wel over
Ik kom nog wel eens terug

Trijn

Ik weet het niet
Ik weet niet of ik je kan geloven
Als ik je laat gaan, dan zal iets waarop ik hoopte niet gebeuren
Houd ik je tegen dan komt hij straks om je...-
Ik wil het niet zeggen...-

Luis

Doe die deur open

Trijn

Wat krijg ik er voor terug?

Luis

Un beso
In godsnaam dan maar
Een Spaanse kus zal ik je geven
Maar laten we het snel doen

[Ze kussen. Claes Cornelisz komt binnen]

Claes Cornelisz

Trijn?
Wat is dit?
Zit er meel in mijn ogen?
Of zie ik hier echt iets dat ik niet wil zien?

Wat doe jij, Trijn?
Ben jij fout in deze oorlog?
Geef jij je af met de vijand? Zijn Holland en ons huwelijk je dan
niets meer waard?
Trijn? Ben je de tweede bakkerij vergeten?

Trijn

Ja
Nee
Ik weet het niet
Ik ben in de war
Het is niet wat je denkt dat het is

Claes Cornelisz

Ik ben benieuwd wat het dan wel is
[tegen Luis]
Kun jij me dat misschien uitleggen?
't Zal het laatste zijn wat je in je leven te vertellen hebt, dat zeg ik
je alvast - op jou wacht het zwarte water van de Zaan
Vertel me eens hoe jij mijn Trijn zover gekregen hebt?
Wat zijn dat voor Roomse truukjes?
Uit zichzelf zou ze zo iets nooit doen
Dat jij je niet schaamt, Iberische armoedzaaier
Lekker bloemen plukken in de Tuin van Holland
[tegen Trijn]
Je begrijpt dat jij voortaan eenzaam op zolder zit als ik niet thuis
ben
De deur gaat van buiten op slot en de sleutel bewaar ik hier, in de
bilspleet, waar nooit iemand komt
Niemand gaat jou nog zien als ik er niet bij ben
[tegen Luis]
En jij - voor jou is al betaald, kijk maar
Het geld van je vrienden
Het geld waar ze jou niet voor krijgen
Of...- nou ja...- Ik wil niet gierig of kleinzielig zijn
Weet je wat - ik stuur ze je hoofd wel, netjes verpakt in een
banketbakkersdoos
Nadat ik het met deze beslagspatel van je romp heb geslagen

Luis

Laten we vechten, ketter

Claes Cornelisz

Dat hoeft niet, ouwelkouver

Want jij hebt al verloren

Luis

Ik ben een militair
Met modderboeren zoals jij hoef ik niet te praten
Maar ik zeg je één ding: jij hebt een veel te mooie vrouw
Een kikker hoort niet met een nachtegaal te trouwen

Claes Cornelisz

Nog commentaar ook?
Goddeloze Costa Bravamisgeboorte

Luis

Je dacht dat je me had, bakker van bedorven brood
Maar hier sta ik - vrij op mijn twee voeten
Het touw waarmee jij me had vastgebonden
Heeft dat vrouwtje van je weer losgehaald
Omdat ze ongelukkig is
Omdat ze zoveel tekort komt bij jou

Claes Cornelisz

Bemoei je niet met mijn huwelijk
Sterven, moet je, hond

Luis

Sterven moeten we allemaal, hondje
Maar vandaag is het: jij eerst, en ik nog even niet

Trijn

Doe hem niets aan, Claes

Claes Cornelisz

Waarom niet?
Omdat jij je door hem wil laten bespringen?

Trijn

Ik heb spijt
Ik had het niet zo bedoeld
Laat hier in Jisp geen bloed vloeien

Claes Cornelisz

Dat had je eerder moeten bedenken

Luis

Niet schrikken, geus
Ik trek mijn zwaard

Trijn

Doe hem niets aan, Luis
Hij is altijd goed voor me geweest

Luis

Voor dat soort bedenkingen is het nu te laat, Catarina
Als je nog iets tegen hem wilt zeggen, doe het dan nu, want straks
zal hij het niet meer horen
Kom op
Gaan we nog vechten, Oranjemuis?
Laten we het snel doen, want ik moet zo weg
Terug naar mijn regiment
Nadat ik jou heb omgelegd

Claes Cornelisz

Even op adem komen en dan ben ik zover
Ik duw je kop je romp in, schurk

Luis

Ik leg je darmen om je nek

Trijn

Jongens... mannen...
Moet dit echt...

Luis

Ik maak puree van je hersens

Claes Cornelisz

Ik klap je rug twee keer dubbel

Luis

Mistflard

Claes Cornelisz

Dorre vlakke

Luis

Boer

Claes Cornelisz

Lijfeigene

Trijn

Jongens...

Claes Cornelisz

Opzij, vrouw

Luis

Vamos a matar

[Ze vechten hevig en ernstig. Ze verwonden elkaar en sterven]

Trijn

Kijk

Het leeft niet meer

Hun bloed heeft zich vermengd

En ik sta hier - alleen

Geen brood meer en geen Spanjaard

Geen man en ook geen minnaar

Ik hoor hoe daar, buiten, gejuicht wordt

Heel de Zaanstreek viert feest - de Spanjaarden zijn er niet door gekomen

Hier in de Zaanstreek zullen ze zich deze pinksterdag voor altijd herinneren, omdat de vrijheid is gewonnen

Maar voor mij is alles verloren

Daar liggen ze, allebei - de kou van de dood trekt door de kamer - ik ril tot in mijn ruggenmerg

Ik kijk naar buiten en ik zie hoe leeg het land hier is

Land dat niets belooft

Ik heb hier geleefd en ik leef er nog steeds

Maar ik heb durven dromen van iets anders

Over de liefde droomde ik, liefde die aan de grens van het fatsoen en het getrouwd zijn voorbij gaat

Verkeerde droom, ik weet het - en juist door die droom ben ik alles kwijt geraakt:

De grijze, alledaagse liefde van mijn man

En de liefde van die buitenstaander, die alleen maar in mijn hoofd bestaan heeft

Domme en verkeerde droom - maar toch had ik hem niet willen missen

Want hij heeft me iets gegeven dat ik voortaan met me mee zal dragen

Iets warmes en glanzends

Iets dat ik alleen kan voelen en kan koesteren
Een herinnering
Vrijheid?
De Zaanstreek is nu vrij en daarom vieren ze feest
Ik heb niets meer - dat is ook een vorm van vrij zijn
Voor mij zal voortaan Pinksteren het feest zijn
Waarop ik die vrijheid heb gewonnen
De vrijheid van een vrouw die niets meer verwacht
Maar die toch verder gaat, de wereld in

[Ze gaat af]
